

MURIEL SPARKNING "BANG BANG YOU ARE DEAD" АСАРИ БОШ ҚАХРАМОНИНИНГ ЗИДДИЯТЛИ ТАҚДИРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7847387>

M.Z.Djalaldinova,

Andijon davlat chet tillari instituti,

1-bosqich doktoranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada M. Sparkning ilk hikoyalaridan biri bo'lgan "Bang Bang You Are Dead" ning bosh qahramoni Sibil xonimning kutilmagan vaziyatlarga boy, ziddiyatli taqdiri, sodir bo'lgan tartibsiz va tushunarsiz voqeyalar taxlil etiladi.*

Annotation: *This article analyzes an unexpected destiny of the main character of the story "Bang Bang You Are Dead" by Muriel Spark through chaotic and incomprehensible event happened in her life*

Аннотация: *В статье анализируется неожиданная и противоречивая судьба миссис Сибил, главной героини одного из первых рассказов М. Спарка «Bang Bang You Are Dead», а также произошедшие с ней хаотичные и непонятные события.*

Kalit so'z va iboralar *Yolg'izlik, jaholat, gumon, otishma, chalkashlik, tartibsizliklar, noaniqlik, distopiya, fragmentatsiya, ziddiyat*

Key words and phrases; *Loneliness, Ignorance, Suspicion, Shooting, Confusion, Chaos, Uncertainty, Dystopia, Fragmentation, Conflict'*

Ключевые слова и фразы: *Одиночество, Неведение, Подозрение, Стрельба, Замешательство, Хаос, Неопределенность, Антиутопия, Раздробленность, Конфликт*

Асар қахрамони Сибил ўз уйида меҳмонларга 18 йил олдин содир бўлган воқеаларни проекторда намоиш этиш орқали беихтиёр ўтмиш хотираларига ғарқ бўлади. Бу ёзувчининг Африкада кечирган ҳаётини ёритиб берувчи икки ҳикоядан бири бўлиб, учинчи шахс томонидан ёзилган ва ҳикояда вақт уч қисмга тақсимланади: Сибилнинг болалик хотиралари, Африка кечинмалари ва Сибилнинг hozirgi ҳаёти. Ҳикояни ўқиш давомида ёзувчининг асар бош қахрамони Сибил хонимга хайрихоҳлиги ва ҳамдардлигини сезиш мумкин. Асар ёлғизлик, жаҳолат, гумон, отишма, чалкашлик ва қотилликлар каби мавзуларни ўз ичига олади. Ёзувчининг тарифича, 18 йил олдин инсонлар, айниқса аёллар тасавурида барча эркаклар Рюперт Брук (типик Британиялик юзи) тимсолида гавдаланган³⁵.

(Рюперт Брук англиялик шоир бўлиб, биринчи жаҳон уруши даврида ижод қилган ва ўзининг идеалистик ғояларини ифода этган соннетлар ёзган) Сибил атрофидаги аёллар эркакларнинг келишган ва барваста бўлганликларини иддао

³⁵ M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 53

этар, аммо Сибил эса уларни аниқроқ билиб олгунингизча шундай туюлади деган эди. Демак, Сибил ҳаёти давомида учратган эркаклар унинг наздида чиройли кўринишга эга бўлиши мумкин, аммо инсоннинг ташқи кўриниши унинг ботиний оламини ифода этмаслигини назарда тутган бўлса керак. Мен ёш эдим лекин идеяликдан йироқда бироқ, барибир мен эркакларни жозибали хисобламайман³⁶. Орадан 18 йил ўтибгина кўришга жураат этилган видео тасмаси Сибил ва унинг атрофидаги бирга томоша қилишга чоғланганлар учун ҳам бироз ғалати туюлган эди. “Шунча вақт ўтгандан сўнг ўзингни кино лента тасмаларида кўриш бошқача бўлса керак”- дея сўз қотди Сибилнинг хизматкор аёли. “Нахот Сибил бу тасмани олдин бирон марта ҳам кўрмаган бўлса”- давом эттирди кеч қолиб келган меҳмон. Йўқ, ҳеч ҳам кўрмаган, мен бўлсам шунча вақтни ўтказмасдан кўрган бўлардим менинг, сабрим етмаган бўларди деди Сибилнинг хизматкори³⁷. Кино лента тасмасида жажжи қизалоқ кучук еталаганча пайдо бўлди. Шу онда Сибилнинг болалик давридан уни тақиб қилиб келган Дезирага ўхшатиш жараёни бошланди. Меҳмонларнинг ҳеч бири Дезира ва Сибилни бир биридан ажрата олмаган эди, чунки экранда пайдо бўлган, кучук еталаган қизалоқ аслида Сибил эмас, балки Дезира эди. Мана шу онда асарнинг мавзуларидан бири чалкаштириш ёки чалкашлик намоён бўлади. “Қанчалар кичкинтой кучукчанг бўлган экан”- деди хизматкори, Сибил эса “бу мен эмас бошқаси, дарахтлар орасида юрганимни кўрмадингизми”- деди. “Ҳа, сизни пайқаб олгунча кўринган қизчани сиз деб ўйладимда”-дея иккиланганини яширишга уринди хизматкори. “Ҳа, бироз ўхшаш томонларимиз бўлган”- дея тасдиқлади Сибил³⁸. Ёзувчининг Сибил болалик даврлари, 1923 йилларда урф бўлган кийимларни ҳам батафсил тасвирлаши ўша даврга мос бўлган ижтимоий ҳаётни тасвирлайди.

Сибил мактабга боргач Дезира ўзидан 1 ёш катталигини билиб олди, унғача у Дезира ҳақида ҳеч қандай маълумотга эга эмас эди. Дезира Сибилдан бир синф юқорида ўқиса ҳам, мактаб ўқувчилари биргаликда йиғилганда албатта ўқитувчилар дақиқалар ичида Сибилни Дезира билан чалкаштирар эдилар. Баҳор ойининг ёқимли кунларидан бирида ҳар икки қиз ўқийдиган синф ўқувчилари азим дарахт панасида машқларни бажариш билан машғул эдилар. Ўқитувчи танаффус пайтини эълон қилди. Бирдан кўзи пойафзалнинг боғланмаган ипларига тушди ва Сибил пойафзалинг ипларини боғлаб олгин деб бақирди, Сибил эса пойафзалининг иплари боғланган холда устозига ҳайрон қараб турар эди. Э, йўқ, Сибил эмас Дезира дедим такрорлади ўқитувчи³⁹.

Сибил Дезирини дугона сифатида кўрмади, чунки Дезира ҳар сафар унга руҳий тазйиқ ўтказар ва айнан ҳикоянинг номи “Bang Bang You Are Dead”

³⁶ M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 53

³⁷ M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 55

³⁸ M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 56

³⁹ M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 55

куйидаги эпизодларда намоён бўлади. Сибил, Дезира ва Добел оиласининг болалари бирга ўйнаганларида Дезира кўлини тўппонча қилиб Сибилга қарата сени отдим, сен ўлдинг дер эди. Бу бир неча марта, хар сафар бирга ўйнаган даврларида такрорланади. Добеллар ҳам Дезинининг бундай қилиғидан безор эди, аммо бир неча марта огохлантиришларга қарамай Дезира ўз билганидан қолмас, Сибилга руҳий босим ўтказишда давом этар эди. Сибил ҳам хар сафар Дезинининг ахлоқона қилиқларини юзига айтаман деб харакат қилар, аммо Сибил гапираман дегунча Дезира ўша ахлоқона харакатини такрорлар эди. Болаларнинг севимли ўйини биринчи жахон уруши таъсирида оммалашганлиги ҳикояда яққол сезилади.

Иккиланишларга тўла бўлган Сибил 18 йил олдин содир бўлган воқеаларни эшлашда давом этди. Турмуш ўртоғи Доналд билан уни фақат расмий никоҳ боғлаб тургани, уларни ҳамоханг ушлаб турувчи хеч қандай ришта бўлмагани, кундалик турмуш икир чиқирлари билан банд бўлганликлари, Доналднинг археологияга бўлган қизиқиши, унинг Англиядаги даврларида ёзган илмий асарининг унга хеч қандай қизиқиш уйғотмай қўйганлиги, навбатдаги археологик сафарларининг бирида аёл шер томонидан тишлаб олиниши, унинг вафоти, Сибилга кончилар томонидан Англияга қайтиш таклифи, уруш туфайли Сибилнинг ватанига қайта олмай қолгани бевосита асар қахрамонининг бошқа инсонлар билан мулоқот қилишдан қочиш, ўзини ёлғизликка махкум қилиши, ёзувчининг шахсий ҳаётида содир бўлган воқеаларни ҳам ёритиб беради. Мюриел Спарк ҳам турмуш ўртоғи билан Родезияга боради, у ерда турмуш ўртоғи рухий хасталикка чалинади, Спарк ватанига қайтишга қарор қилади, аммо уруш туфайли вақтинча яна Африкада қолишга махкум бўлади⁴⁰. Сибилнинг ёлғизликка махкумлиги, тўсатдан Дезира ва унинг турмуш ўртоғи Бари томонидан уйларига тез тез таклиф қилиниши, Сибил рўпарасида эр хотиннинг очикдан очик муносабатлари, Сибилнинг ҳам ўзига жазман ёки эр топиб турмуш қуришини қайта қайта уқтиришлари, уларнинг ҳаётида 4-одам, Доналднинг пайдо бўлиши ва унинг Дезира билан хуфёна алоқаси бор деб Барининг гумонда бўлиши, аммо Доналднинг Сибилни мутассил тақиб этиши, Барининг хотининг ёнида ҳам очикдан очик Сибилга мулозамати ва унинг шоирликка давоси, Сибилнинг хиссизлиги, эркакларни ёқтирмаслиги, одам овилиги бу эса Дезинининг ғашига тегиши, ичкиликбозлик, кун ора содир бўладиган отишмалар ҳикоянинг асосий қахрамони бўлган Сибилни анча эсанкиратади, содир бўлаётган воқеалар гарчи тушинарсиз ва жумбоқларга тўла, жумладан Доналднинг Сибилни ортидан қолмаслиги аммо якунида Дезинини сўнгра эса ўзини отиб ташлаши ва Баррининг Дезинини севувчи турмуш ўртоқ сифатида гавдаланиб, унинг вафотидан эса чуқур қайғуга ботмаганлиги ва хоказолар содир бўлсада ёзувчи Сибил образи орқали юраги буюрганини эмас, балки ақлига, диний эътиқодига таяниб иш кўрадиган аёл

⁴⁰ <https://www.britannica.com/biography/Muriel-Spark>

тимсолини ёритиб беришга ҳаракат қилганлиги яққол билинади. Спарк яна бу ҳикояси орқали турли вазиятларда ҳам ўзини бошқара оладиган, ҳис туйғуларини жиловлаб олган кучли аёл тимсолини яратишга уринган.

Инглиз ёзувчи ва танқидчиси Ричард Женкинс Мюриел Спарк хикояларини романдай узун ёзилганини, хикоялари асосан бир фикр доирасида, айримлари эса бироз кенгроқ доирада ёзилганлигини таъкидлайди ⁴¹. Спаркнинг узундан узун ёзилган хикояларидан бири “Bang Bang You Are Dead” Африка таассуротларни ўз ичига олган, ўтмиш хотираларини кетма кетликда ёритиб берган ва ёзувчининг бошқа хикояларига қараганда хайрлироқ яқун топган хикояларидан биридир аммо, хикоя давомида учта қахрамоннинг ўлими ким томонидан? ва нима учун? содир этилган, деган саволларга жавоб мавҳумлигича қолади. Ноодатий тарзда ёзилган хикоянинг яқунида бош қахрамон, аёлнинг ўзига ўзи -Мен ҳам аёлманми ёки иқтидорли йиртқич?-дея саволи билан хикоя яқун топади ⁴².

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. M. Spark Bang Bang You Are Dead, 1956, p 53-60
2. <https://www.britannica.com/biography/Muriel-Spark>
3. <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/97/10/26/reviews/971026.26jenkynt.html>

⁴¹ <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/97/10/26/reviews/971026.26jenkynt.html>

⁴² <https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/books/97/10/26/reviews/971026.26jenkynt.html>